F i n a n č n í a r b i t r
Legerova 1581/69, 110 00 Praha 1 – Nové Město, Tel. +420 257 042 094,
ID datové schránky: qr9ab9x, e-mail: arbitr@finarbitr.cz, https://www.finarbitr.cz

Navrhovatel
[redacted]

Zástupce
Mgr. Lucie Růžičková
advokát
IČO 631 23 606
Jana Růžičky 1165/2a
148 00 Praha 4

Instituce
Česká pojišťovna a.s.
IČO 452 72 956
Spálená 75/16
110 00 Praha 1

Č. j. FA/SR/ZP/1481/2016 - 16
Praha 2. 5. 2019

R o z h o d n u t í o n á m i t k á c h

Finanční arbitr příslušný k rozhodování sporů podle § 1 odst. 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním arbitrovi"), rozhodl v řízení zahájeném dne 26. 7. 2016 podle § 8 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi na návrh Navrhovatele proti Instituci, vedeném podle tohoto zákona a zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád"), o určení neplatnosti pojistné smlouvy č. [redacted] ze dne 30. 10. 2011 a zaplacení částky ve výši 132.000 Kč s příslušenstvím, o námitkách Navrhovatele ze dne 9. 7. 2018, č. j. FA/SR/ZP/1481/2016 - 2, podaných proti nálezu finančního arbitra ze dne 21. 6. 2018, č. j. FA/SR/ZP/1481/2016 - 1, takto:

Námitkám navrhovatele, [redacted], doručeným finančnímu arbitrovi dne 9. 7. 2018, č. j. FA/SR/ZP/1481/2016 - 2, proti nálezu finančního arbitra ze dne 21. 6. 2018, č. j. FA/SR/ZP/1481/2016 - 1, se částečně vyhovuje a nález finančního arbitra ze dne 21. 6. 2018, č. j. FA/SR/ZP/1481/2016 - 1, se podle § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi mění a po změně výroková část nálezu zní:

I. Řízení o návrhu navrhovatele, [redacted], na zaplacení částky ve výši 60.880 Kč (slovy šedesát tisíc osm set osmdesát korun českých) se zákonným úrokem z prodlení se podle § 14 odst. 1 písm. c) zákona o finančním arbitrovi zastavuje.

II. Instituce, Česká pojišťovna a.s., IČO 45272956, se sídlem Spálená 75/16, 110 00 Praha 1, je povinna zaplatit navrhovateli, [redacted], částku ve výši 12.000 Kč (slovy dvanáct tisíc korun českých), a to do 3 dnů od právní moci nálezu.

III. Návrh navrhovatele, [redacted], se ve zbývající části podle § 15 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi zamítá.

IV. Instituce, Česká pojišťovna a.s., je povinna zaplatit sankci podle § 17a zákona o finančním arbitrovi ve výši 15.000 Kč (slovy patnáct tisíc korun českých) na účet Kanceláře finančního arbitra vedený u České národní banky, č. ú. 19-3520001/0710, var. symbol 14812016, konst. symbol 558, a to do 15 dnů ode dne nabytí právní moci nálezu.

Odůvodnění:

1. Řízení o návrhu

Navrhovatel se domáhá určení neplatnosti pojistné smlouvy o životním pojištění, kterou s Institucí uzavřel, pro rozpor se zákonem a pro neurčitost pojistné smlouvy, a vydání bezdůvodného obohacení se zákonným úrokem z prodlení.

Finanční arbitr rozhodl ve sporu mezi Navrhovatelem a Institucí nálezem ze dne 21. 6. 2018, č. j. FA/SR/ZP/1481/2016 - 1 (dále jen „Nález“).

Finanční arbitr zjistil, že dne 30. 10. 2011 uzavřel Navrhovatel s Institucí pojistnou smlouvu č. [redacted] označenou jako *Životní pojištění PROFI Invest*, s počátkem pojištění dne 1. 11. 2011 a pojistnou dobou 30 let, s pojištěním pro případ smrti nebo dožití, s garantovanou pojistnou částkou pro případ smrti ve výši 10.000 Kč, s ročním pojistným ve výši 60.000 Kč (dále jen „Pojistná smlouva“).

Finanční arbitr nezjistil, že by se součástí Pojistné smlouvy nestaly Všeobecné pojistné podmínky pro životní pojištění ve verzi ŽP-VPP-DIM-0001 (dále jen „Všeobecné pojistné podmínky“) a Doplňkové pojistné podmínky ve verzi ŽP-DPP-DIM-0003 (dále jen „Doplňkové pojistné podmínky“).

Finanční arbitr zjistil, že ujednání Doplňkových pojistných podmínek, konkrétně článek 1 body 3.1 a 3.2 o strhávání počátečních, správních a inkasních nákladů: „*3.1. Pojistitel je oprávněn od data počátku pojištění první den každého zúčtovacího období snižovat kapitálovou hodnotu pojištění o počáteční a správní náklady stanovené podle pojistně technických zásad pojistitele. 3.2. Pojistitel je oprávněn započítat pojistníkovi inkasní náklady za každé zaplacené pojistné*“ a článek 1 body 1.6 a 1.7 o strhávání rizikového pojistného za životní pojištění: „*1.6. Pojistitel je oprávněn od data počátku pojištění první den každého zúčtovacího období snižovat kapitálovou hodnotu pojištění o rizikové pojistné za základní pojištění. 1.7. Rizikové pojistné za základní pojištění stanoví pojistitel podle pojistně technických zásad pojistitele, především s ohledem na pohlaví a věk pojištěného, pojistnou částku platnou pro aktuální zúčtovací období a na zdravotní stav pojištěného k datu sjednání pojištění nebo k datu poslední změny pojistné částky nebo pojistného*“, jsou neplatná podle § 37 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění ke dni uzavření Pojistné smlouvy (dále jen „starý občanský zákoník“), protože jsou neurčitá.

Při posuzování oddělitelnosti neplatných smluvních ujednání od ostatních částí Pojistné smlouvy finanční arbitr musel dovodit neplatnost Pojistné smlouvy jako celku, neboť nezjistil, že by bylo možné oddělit neplatná ujednání o nákladech a rizikovém pojistném od ostatních ujednání Pojistné smlouvy, protože nedovodil vůli Instituce uzavřít Pojistnou smlouvu, která by poskytovala Navrhovateli pojistnou ochranu a správu investice bezúplatně.

Navrhovatel nedoložil ani netvrdil, že určení neplatnosti Pojistné smlouvy by bylo nezbytné pro uplatnění jeho práv. Protože finanční arbitr zjistil, že pojištění sjednané Pojistnou smlouvou bylo ukončeno a Navrhovatel již není povinen hradit pojistné, nezjistil právní zájem Navrhovatele na určení neplatnosti Pojistné smlouvy ve výroku Nálezu.

Po posouzení námitky promlčení, kterou Instituce v řízení důvodně vznesla k nároku Navrhovatele na vydání bezdůvodného obohacení, a po zúčtování vzájemných plnění stran neplatné Pojistné smlouvy finanční arbitr nezjistil, že by Instituce byla povinna vydat Navrhovateli z titulu bezdůvodného obohacení jakékoli plnění. Finanční arbitr tedy návrh Navrhovatele v celém rozsahu zamítl.

3. Námitky Navrhovatele

Navrhovatel namítá, že odůvodnění finančního arbitra o nedostatku právního zájmu na určení neplatnosti Pojistné smlouvy odpovídá § 80 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád), nikoli § 142

správního řádu, kterým se řízení před finančním arbitrem řídí a který vyžaduje prokázání, že rozhodnutí o určení právního vztahu je nezbytné k uplatnění práv Navrhovatele. Navrhovatel namítá, že odůvodnění finančního arbitra je v této části nepřiléhavé, nedostatečné a nepřezkoumatelné.

Navrhovatel argumentuje, že v rozhodnutích vydaných pod sp. zn. 48/SU/2013, FA/SU/525/2014, FA/SU/253/2014, FA/SU/204/2014 rozhodl finanční arbitr o určení existence právního vztahu, aniž by se toho spotřebitelé domáhali. Navrhovatel namítá, že finanční arbitr aplikuje nerovný přístup k jednotlivým sporům a účastníkům řízení a porušuje tak zákaz libovůle a neodůvodněně nerovného zacházení.

Navrhovatel dále namítá, že ho finanční arbitr nevyzval k odstranění vady návrhu spočívající v nedoložení právního zájmu na určení neplatnosti smlouvy a dovozuje, že finanční arbitr tak postupoval v řízení nezákonně. Navrhovatel tvrdí, že „*právní zájem na určení Pojistné smlouvy má z důvodu uplatňování daňového zvýhodnění v souvislosti s Pojistnou smlouvou, kdy v případě neplatnosti Pojistné smlouvy musí ve vztahu k příslušnému správci daně podat dodatečná daňová přiznání a také s ohledem na záměr navrhovatele požadovat po instituci nárok na náhradu škody podle § 42 obč. zák*“.

Navrhovatel požaduje, aby finanční arbitr určil neplatnost Pojistné smlouvy ve výrokové části Nálezu.

Navrhovatel namítá, že se Instituce obohatila na jeho úkor úmyslně a odkazuje na rozpor Pojistné smlouvy se skutečnou vůlí Instituce, která věděla o nesjednání nákladové struktury, neboť to byla právě Instituce, kdo formuloval text Pojistné smlouvy. Navrhovatel tvrdí, že Instituce nejpozději od zveřejnění úředního sdělení České národní banky k některým informačním povinnostem ze dne 2. 5. 2012 v částce 6/2012, publikovaného dne 14. 5. 2012, věděla, že Pojistnou smlouvu uzavřela s Navrhovatelem v rozporu se zákonem a byla tak srozuměna s tím, že od Navrhovatele přijímá bezdůvodné obohacení.

Navrhovatel namítá, že finanční arbitr chybně zúčtoval vzájemná plnění stran neplatné Pojistné smlouvy, když nejprve aplikoval námitku promlčení vznesenou Institucí a teprve následně zúčtoval poskytnutá plnění. Navrhovatel tvrdí, že takový postup je v rozporu s principy § 457 starého občanského zákoníku a v rozporu se zásadou spravedlnosti. Navrhovatel s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 52/2002, argumentuje, že zúčtování vzájemně poskytnutých peněžitých plnění provádí soud z úřední povinnosti a bez vůle stran a námitka promlčení proto nemůže mít při vzájemném zúčtování plnění z neplatné smlouvy místo. Navrhovatel tvrdí, že k vypořádání vzájemných plnění dochází formálně k okamžiku, kdy nárok na vydání bezdůvodného obohacení vznikl a v takovém okamžiku nemůže být promlčen. Navrhovatel odkazuje na stanovisko JUDr. Ivany Janů k nálezu Ústavního soudu ze dne 10. 10. 2007, sp. zn. I. ÚS 383/05.

Navrhovatel z důvodu opatrnosti vznáší námitku promlčení nároků Instituce na plnění z bezdůvodného obohacení. Navrhovatel tvrdí, že Instituce nikdy nárok na vrácení plnění z bezdůvodného obohacení proti Navrhovateli řádně neuplatnila a tudíž nenastaly účinky stavení promlčecí doby a nárok Instituce na vrácení plnění z bezdůvodného obohacení ve výši 60.880 Kč je tak promlčen.

Navrhovatel namítá nemravnost námitky promlčení vznesené Institucí a argumentuje, že finanční arbitr musí zohlednit důvody neplatnosti Pojistné smlouvy spočívající výlučně na straně Instituce a rovněž okolnosti, za nichž Pojistnou smlouvu strany uzavřely, tedy nerovné postavení Navrhovatele jako spotřebitele vůči Instituci a časovou asymetrii plnění z Pojistné smlouvy, z níž profituje výlučně Instituce, která neplatnost způsobila. Navrhovatel v této souvislosti zdůrazňuje rovněž zásady poctivosti a dovolání se právní jistoty v dobré víře. Navrhovatel odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2014, sp. zn. 28 Cdo 1003/2014, ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. 28 Cdo 329/2010 a nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 2700/25 a na kampaň „Takové lepší spoření“,

v které Instituce podle tvrzení Navrhovatele mylně informovala spotřebitele o vlastnostech a charakteru investičního životního pojištění.

Navrhovatel namítá, že Pojistná smlouva je neplatná i z dalších důvodů, než které konstatoval finanční arbitr v Nálezu. Navrhovatel odkazuje na rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 8. 3. 2018, č. j. 25 Co 430/2017 – 190, podle kterého by měl finanční arbitr dovodit absolutní neplatnost Pojistné smlouvy pro rozpor se zákonem č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, z důvodu, že pojišťovací zprostředkovatel neinformoval Navrhovatele o nákladovosti produktu. Navrhovatel dále argumentuje, že existuje rozpor mezi písemným obsahem Pojistné smlouvy s vůlí Instituce, což způsobuje neplatnost Pojistné smlouvy ve smyslu § 37 odst. 1 starého občanského zákoníku, když Navrhovatel alokoval 100 % pojistného do kapitálové hodnoty negarantované, která není určena k umořování správních, počátečních a inkasních nákladů, které nadto nebyly v Pojistné smlouvě platně sjednány. Současně však bylo v řízení prokázáno, že Instituce tyto náklady od počátku pojištění účtovala.

Navrhovatel namítá, že finanční arbitr neposoudil vylíčený skutkový stav i z hlediska náhrady škody, jak Navrhovatel požadoval před vydáním Nálezu.

Navrhovatel bere z části svůj návrh zpět a nově požaduje, aby finanční arbitr určil neplatnost Pojistné smlouvy a Instituci uložil povinnost zaplatit Navrhovateli částku 71.120 Kč (která odpovídá rozdílu zaplaceného pojistného ve výši 132.000 Kč a vyplaceného pojistného plnění ve výši 60.880 Kč) s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % p.a. ode dne marného uplynutí lhůty podle výzvy ze dne 27. 4. 2016 do zaplacení.

4. Vyjádření Instituce

Instituce tvrdí, že Námitky Navrhovatele neobsahují žádné nové argumenty, se kterými by se finanční arbitr nevypořádal již v Nálezu, proto navrhuje, aby finanční arbitr rozhodl o Námitkách Navrhovatele tak, že se napadený Nález potvrzuje.

5. Řízení o námitkách

Zákon o finančním arbitrovi zaručuje podle § 16 odst. 1 stranám sporu právo podat proti nálezu finančního arbitra odůvodněné námitky, a to v zákonem stanovené lhůtě 15 dnů ode dne doručení písemného vyhotovení nálezu; včasně podané námitky mají odkladný účinek. Podle § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje o námitkách rovněž finanční arbitr, který nález potvrdí nebo změní. Jelikož zákon o finančním arbitrovi upravuje náležitosti námitek a zásady řízení o námitkách pouze částečně, postupuje finanční arbitr podle těch ustanovení správního řádu, která upravují odvolání jako řádný opravný prostředek a průběh odvolacího řízení (srov. § 24 zákona o finančním arbitrovi ve spojení s § 81 a násl. a § 141 odst. 9 správního řádu).

Finanční arbitr posoudil Námitky Navrhovatele jako včas podané a odůvodněné námitky ve smyslu § 16 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi ve spojení s § 81, 82 a 83 správního řádu.

Finanční arbitr vedle posouzení správnosti Nálezu vzhledem k podaným Námitkám Navrhovatele současně posoudil, zda v řízení postupoval v souladu se zákonem a ostatními právními předpisy, především zda byl k vydání Nálezu příslušný, zda nepřekročil svou pravomoc, zda v řízení postupoval v souladu s procesně-právními předpisy, zejména zda dbal a šetřil práv účastníků řízení, jednal v souladu se zásadou legitimního očekávání, nezneužil správního uvážení, účastníky řízení řádně poučoval či zda neporušil některou další ze základních zásad činnosti správních orgánů vtělených do úvodních ustanovení správního řádu, případně jestli k takovému závěru není alespoň důvodné podezření.

Finanční arbitr nepovažuje za nutné znovu definovat a vykládat sporná ujednání Pojistné smlouvy tak, jak učinil v Nálezu ani vyjadřovat se k těm námitkám, které účastníci řízení vznesli již v řízení před vydáním Nálezu a nedoložili je jinými podklady. Smyslem vypořádání

tvrzení účastníků řízení a hodnocení podkladů v řízení před finančním arbitrem není, stejně jako v řízení soudním, podrobné vyvracení každého tvrzení účastníků a provádění každého předloženého či označeného podkladu. V tomto směru finanční arbitr odkazuje na závěry Ústavního soudu v rozhodnutí ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. III. ÚS 989/08, že „*[n]ení porušením práva na spravedlivý proces, jestliže obecné soudy nebudují vlastní závěry na podrobné oponentuře (a vyvracení) jednotlivě vznesených námitek, pakliže proti nim staví vlastní ucelený argumentační systém, který logicky a v právu rozumně vyloží tak, že podpora správnosti jejich závěrů je sama o sobě dostatečná*“.

Finanční arbitr ve věci samé v mezích své pravomoci a působnosti dané zákonem o finančním arbitrovi rozhodl Nálezem, tedy takovou formou rozhodnutí, kterou mu přikazuje § 15 zákona o finančním arbitrovi. Vzhledem k povaze věci a její složitosti je finanční arbitr toho názoru, že v řízení postupoval bez průtahů a rozhodl v přiměřené lhůtě (§ 6 správního řádu, § 15 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi). Finanční arbitr rozhodl Nálezem podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem o finančním arbitrovi a zvláštními právními předpisy (§ 12 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi, § 2 odst. 4 správního řádu).

Nález obsahuje jak výrokovou část, tak detailní odůvodnění a poučení účastníků řízení (§ 15 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi). Odůvodnění Nálezu zachycuje veškeré úvahy finančního arbitra a provedené právní posouzení zjištěného skutkového stavu, včetně uvedení všech právních předpisů, které finanční arbitr aplikoval, a vypořádání se se všemi relevantními podklady, které měl finanční arbitr k dispozici od účastníků řízení, případně které si v řízení i sám vyžádal.

Finanční arbitr po posouzení průběhu řízení a všech úkonů v řízení s ohledem na výše uvedené nezjistil, že by v řízení nepostupoval v souladu s právními předpisy a nerespektoval při tom rovněž zásady řízení před finančním arbitrem podle zákona o finančním arbitrovi a zásady správního řízení obsažené v § 2 – 8 správního řádu.

5.1 K právnímu posouzení sporu a dalším tvrzeným důvodům neplatnosti Pojistné smlouvy

Protože finanční arbitr shledal Pojistnou smlouvu neplatnou pro neoddělitelnost neurčitých ujednání o počátečních a správních nákladech a rizikovém pojistném od Pojistné smlouvy, nezabýval se již z důvodu procesní ekonomie případnými vadami předsmluvní fáze a jinými důvody neplatnosti Pojistné smlouvy, které dovozoval Navrhovatel, když jejich případné zjištění by již nijak neovlivnilo výrokovou část Nálezu.

Finanční arbitr tedy pro nadbytečnost nezjišťoval informace ke kampani „Takové lepší spoření“, na kterou odkazoval Navrhovatel. Nadto Navrhovatel nijak nekonkretizoval, zda byl v rámci dané kampaně osloven a kým, jaké informace mu byly v rámci této kampaně předány, jaké konkrétní informace by měl finanční arbitr zjišťovat, co by tyto informace měly prokazovat v daném konkrétním vztahu Navrhovatele s Institucí a jak by tato zjištění ovlivnila rozhodnutí ve věci.

Finanční arbitr v dané souvislosti odkazuje na rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 9. 1. 2014, sp. zn. I. ÚS 191/12, ve spojení s rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 3. 11. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1564/2010, ve kterém soud judikoval, že „*[z]a nedůvodnou pak považuje dovolací soud námitku dovolatele, že se odvolací soud nevypořádal se závěrem soudu prvního stupně, že smlouva o půjčce je neplatná i podle ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. Shledal-li totiž odvolací soud neplatnost smlouvy o půjčce z důvodů podle ustanovení § 196a odst. 1 obch. zák. nebylo pro rozhodnutí ve věci potřebné, aby zkoumal, zda je neplatná i z jiného důvodu*“ a dále též na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2002, sp. zn. 29 Odo 705/2001, ve kterém soud judikoval, že „*[o]tázka právního posouzení skutkových zjištění, která soud učinil, je pouze věcí soudu, přičemž soud není vázán právními závěry, které z těchto skutkových zjištění učinil účastník řízení. Jestliže tedy soud dospěl k tomu závěru, že tvrzení žalované o neplatnosti smlouvy je důvodné, není již*

rozhodující, že shledal jiný důvod neplatnosti, než ke kterému dospěla žalovaná. Jinými slovy, jestliže soud prvního stupně ze skutkových zjištění o obsahu posuzované smlouvy dovodil, že těmto skutkovým zjištěním je třeba přiřadit jako důvod neplatnosti smlouvy neurčitost předmětu plnění, nikoli nemožnost plnění (jak kvalifikovala uvedená skutková tvrzení žalovaná), nelze mu vytýkat nesprávné právní posouzení z hlediska porušení zásady koncentrace řízení. Jak správně uvedl odvolací soud, právní závěry žalované nejsou pro posouzení jejích námitek rozhodné. Rozhodná jsou pouze její skutková tvrzení a tato tvrzení závěr, že je smlouva neplatná, obsahovala".

K požadavku Navrhovatele, aby finanční arbitr Navrhovatelem kvalifikovaný nárok na vydání bezdůvodného obohacení z důvodu neplatnosti smlouvy posoudil eventuálně i jako nárok na náhradu škody v souvislosti s neoprávněně účtovanými náklady a poplatky, finanční arbitr odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 643/2000, které potvrzuje, že *„[p]rávní kvalifikace nároku žalobcem není pro soud závazná, neboť právní posouzení věci podle předpisů hmotného práva náleží soudu.*" Finanční arbitr posoudil nárok Navrhovatele a shledal, že se jedná o nárok na vydání bezdůvodného obohacení z neplatné smlouvy.

Navrhovatel současně nárok na náhradu škody formuloval pouze jako eventuální petit (srov. citace z přípisu Navrhovatele ze dne 24. 10. 2017, č. j. FA/26686/2017: „*V případě, že finanční arbitr neposoudí Pojistnou smlouvu jako absolutně neplatnou, je nezbytné, aby finanční arbitr posoudil vylíčený skutkový stav s ohledem na škodu, která Navrhovateli vznikla ve výši neoprávněně uhrazených nákladů a poplatků v důsledku protiprávního jednání Instituce*"), kterým by se v souladu s právní teorií finanční arbitr zabýval pouze v případě, že by zjistil, že není namístě zabývat se primárním nárokem, resp. že mu nelze vyhovět. Protože finanční arbitr shledal absolutní neplatnost Pojistné smlouvy a detailně se zabýval nárokem Navrhovatele na vydání bezdůvodného obohacení, postupoval správně, když se již nezabýval eventuálním petitem.

5.2 K právnímu zájmu na určení neplatnosti Pojistné smlouvy

Určení neplatnosti smlouvy je možné pouze tehdy, pokud na tomto určení prokáže účastník řízení, resp. v posuzovaném případě Navrhovatel, právní zájem (srov. § 142 odst. 1 správního řádu, příp. analogicky § 80 občanského soudního řádu).

Podle § 24 zákona o finančním arbitrovi se v řízení před finančním arbitrem postupuje podle zákona o finančním arbitrovi a podle správního řádu, nestanoví-li zákon o finančním arbitrovi jinak. Zákon o finančním arbitrovi pravidla pro rozhodování o návrzích na určení nebo na plnění neupravuje, proto se použije úprava správního řádu, kde podle § 142 odst. 1 správního řádu platí, že *„[s]právní orgán v mezích své věcné a místní příslušnosti rozhodne na žádost každého, kdo prokáže, že je to nezbytné pro uplatnění jeho práv, zda určitý právní vztah vznikl a kdy se tak stalo, zda trvá, nebo zda zanikl a kdy se tak stalo".* Finanční arbitr nepostupuje podle § 142 odst. 1 správního řádu tehdy, jestliže *„může otázku jeho vzniku, trvání nebo zániku řešit v rámci jiného správního řízení*" (§ 142 odst. 2 správního řádu).

Finanční arbitr nerozporuje argumentaci Navrhovatele, že § 142 odst. 1 správního řádu upravuje otázku prokázání právního zájmu na vydání deklaratorního rozhodnutí, v Nálezu finanční arbitr z § 142 odst. 1 správního řádu vycházel. Protože je však rozhodnutí finančního arbitra přezkoumatelné soudem, nikoli v režimu přezkumu správního rozhodnutí podle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, ale v režimu zvláštního přezkumu podle části páté občanského soudního řádu, posuzoval finanční arbitr „nezbytnost" právního zájmu na požadovaném určení analogicky „naléhavému právnímu zájmu" k určovací žalobě ve smyslu § 80 občanského soudního řádu, který stanoví: „*Určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem*".

Samotné správní soudy vycházejí při hodnocení naplnění podmínek „nezbytného“ právního zájmu z § 80 občanského soudního řádu, což jen podtrhuje podobnost podmínek vyžadovaných pro vydání deklaratorního rozhodnutí podle správního řádu a občanského soudního řádu. Finanční arbitr odkazuje např. na závěry Krajského soudu v Plzni v rozhodnutí ze dne 29. 2. 2016, sp. zn. 30 A 121/2014, který k řízení o určení právního vztahu podle § 142 správního řádu dovodil: „*[z]vláštní pozornosti si tu zaslouží zákonná podmínka „kdo prokáže, že je to nezbytné pro uplatnění jeho práv“. Ohledně ní zaujala odborná literatura tyto názory: „Žadatel musí v řízení prokázat, že vydání deklaratorního rozhodnutí v určité věci je nezbytné pro uplatnění jeho práv, tedy např. pro uplatnění jeho práv v jiném správním řízení nebo v jiném řízení před orgánem veřejné moci. V § 142 odst. 3 je stanoveno, že pro dokazování v řízení o určení právního vztahu platí obdobně ustanovení § 141 odst. 4, tedy ustanovení o způsobu dokazování ve sporném řízení. V řízení o určení právního vztahu tedy důkazní břemeno a povinnost zjišťovat podklady pro rozhodnutí leží zejména na žadateli, který musí prokázat, že je vydání deklaratorního rozhodnutí nezbytné pro uplatnění jeho práv. To eliminuje možnou „inflaci“ deklaratorních rozhodnutí, resp. to, aby byla deklaratorní rozhodnutí vydávána jaksi „preventivně“, tzn. aniž by byla pro žadatele aktuálně potřebná.“ [Josef Vedral: Správní řád. Komentář. 2. vyd. Praha 2012, str. 1099] a „Další podmínkou pro zahájení řízení o určení právního vztahu a vydání deklaratorního rozhodnutí je, že je to nezbytné pro uplatnění práv žadatele. Jinak řečeno, žadatel vydání rozhodnutí nutně potřebuje pro svůj další postup a nejde mu o to „mít pouze listinu s razítkem“. Toto omezení slouží k tomu, aby nebyly řešeny spory akademické či věci, které již nejsou nijak aktuální, nebo věci, které nemají pro nikoho význam. Je věcí účastníka, resp. žadatele, aby předložil takové důkazy, na jejichž základě bude moci správní orgán v jeho právní moci rozhodnout.“ [Lukáš Potěšil a kol.: Správní řád. Komentář. 1. vyd. Praha 2015, str. 642]. K podmínkám řízení o určení právního vztahu podle § 142 správního řádu se Poradní sbor ministra vnitra ke správnímu řádu vyjádřil takto: „Výše popsané podmínky řízení o určení právního vztahu jsou obdobné podmínkám podání určovací žaloby podle § 80 písm. c) občanského soudního řádu, a proto lze při zkoumání § 142 správního řádu vycházet přinejmenším analogicky z výkladu a právních názorů vyjádřených v judikatuře k občanskému soudnímu řádu.“ (závěr č. 118 ze zasedání dne 5. 10. 2012). Před civilními soudy se určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem [do 31. 12. 2013 podle § 80 písm. c) o. s. ř., od 1. 1. 2014 podle § 80 o. s. ř.]. K tomu se v odborné literatuře prezentují zejména tyto názory: „Naléhavý právní zájem o určení právního vztahu nebo práva je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení stalo jeho právní postavení nejistým; žaloba domáhající se určení nemůže být zpravidla opodstatněná tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti. … Určovací žaloby slouží potřebám praktického života a nemohou vést ke zbytečnému rozmnožování sporů. Naléhavý právní zájem na požadovaném určení je proto současně dán jen tehdy, jestliže je (objektivně vzato) způsobilé odstranit stav právní nejistoty žalobce nebo ohrožení jeho práva.“ [Ljubomír Drápal – Jaroslav Bureš a kol.: Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vyd. Praha 2009, str. 527 a 528]. […] Jelikož žalobce neargumentuje žádným konkrétním řízením, kdy se nebo by se kvůli nevydání rozhodnutí podle § 142 správního řádu dostal do nouze tvrzení nebo důkazní nouze, lze mít za to, že neprokázal, že vydání takového rozhodnutí je nezbytné pro uplatnění jeho práv, resp. že je na něm naléhavý právní zájem*“.

K námitce Navrhovatele, že ho finanční arbitr nevyzval k odstranění vady návrhu spočívající v nedoložení nezbytného právního zájmu na určení neplatnosti Pojistné smlouvy, finanční arbitr odkazuje, že platnost smlouvy představuje obecně v řízení o vydání bezdůvodného obohacení na základě neplatné smlouvy pouze předběžnou otázku pro posouzení nároku na plnění, resp. na vydání bezdůvodného obohacení (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 20 Cdo 450/2000). Protože Navrhovatel se v řízení vedle určení neplatnosti smlouvy domáhal současně i bezdůvodného obohacení z této neplatnosti vyplývající a v řízení ani netvrdil skutečnosti, které by měly prokazovat právní zájem na samotném určení neplatnosti smlouvy ve výroku Nálezu, nevyzýval finanční arbitr

Navrhovatele ani k prokázání skutečnosti zakládající nezbytný (naléhavý) právní zájem na určení neplatnosti Pojistné smlouvy.

Navrhovatel v Námitkách Navrhovatele tvrdil, že právní zájem na určení neplatnosti je dán uplatňováním daňového zvýhodnění v souvislosti se zaplaceným pojistným, nijak však nedoložil, že by daňové zvýhodnění v souvislosti s Pojistnou smlouvou uplatňoval, a to ani k výzvě finančního arbitra (srov. vyjádření Navrhovatele ze dne 26. 11. 2018, č. j. FA/SR/ZP/1481/2016 – 10).

Právní zájem na určení neplatnosti smlouvy ve výroku nálezu pak nemůže prokazovat ani „*záměr navrhovatele požadovat po instituci nárok na náhradu škody podle § 42 obč. zák.*“, jak argumentoval Navrhovatel v Námitkách, protože se jedná pouze o hypotetickou možnost, Navrhovatel netvrdil ani nedoložil, že by se bez tohoto určení ocitl v nouzi důkazní či v nouzi tvrzení, současně určovací výrok v Nálezu by nemohl zabránit dalšímu soudnímu sporu.

Ani po opětovném posouzení věci v námitkovém řízení finanční arbitr neshledal důvody, aby musel jakkoli měnit svůj závěr o zamítnutí návrhu na určení neplatnosti Pojistné smlouvy pro neshledání nezbytného (naléhavého) právního zájmu. Pojištění založené Pojistnou smlouvou již netrvá a smluvní strany nejsou z Pojistné smlouvy navzájem zavázány. Otázka určení neplatnosti Pojistné smlouvy v daném případě není nezbytná ani pro jiné řízení vedené Navrhovatelem, kde by se Navrhovatel ocitl v nouzi důkazní či v nouzi tvrzení. Navrhovatel tvrzený nezbytný (naléhavý) právní zájem na určení neplatnosti smlouvy ve výroku Nálezu nijak neprokázal.

K námitce Navrhovatele, že finanční arbitr nerozhoduje skutkově obdobné případy shodně s odkazem na selektivní výběr rozhodnutí týkajících se spotřebitelského úvěru, ve kterých měl finanční arbitr podle tvrzení Navrhovatele rozhodnout o určení neexistence právního vztahu, aniž by zkoumal právní zájem navrhovatelů na tomto určení, finanční arbitr argumentuje, že ve všech řízeních, na která Navrhovatel odkázal, se jednalo o trvající smlouvy, ze kterých navrhovatelům plynuly povinnosti, zejm. ke splácení úvěrů, současně v řízení sp. zn. FA/SU/204/2014 a FA/SU/253/2014 se pro nesprávně vyčíslené RPSN uplatnila soukromoprávní sankce podle § 8 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Finanční arbitr neshledal, že by v některém z Navrhovatelem vyjmenovaných rozhodnutí šlo o spor se shodným skutkovým základem (o několik let ukončenou smlouvu) a odmítá, že by porušil zákaz neodůvodněně nerovného zacházení. Finanční arbitr opakuje, že postupuje v řízení vždy podle zásad právní jistoty a legitimního očekávání (§ 2 odst. 4 správního řádu) tak, aby skutkově shodné či obdobné případy byly rozhodovány obdobně.

5.3 K úmyslu Instituce bezdůvodně se obohatit a k uplatnění námitky promlčení v rozporu s dobrými mravy

Pokud jde o tvrzené úmyslné bezdůvodné obohacení Instituce, finanční arbitr opakovaně odkazuje na přiléhavé závěry Nejvyššího soudu v rozhodnutí ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 33 Odo 938/2002, ačkoliv v daném případě nešlo o spor ze spotřebitelské smlouvy, že je *„nutno prokázat existenci vědomosti žalovaného o tom, že při uzavírání smlouvy o sdružení a při přijetí vkladu od žalobkyně musel žalovaný skutečně vědět nebo být minimálně srozuměn (úmysl nepřímý) s tím, že přijetím finanční částky na svůj účet se bezdůvodně obohacuje. Takové skutkové závěry by přitom musely vyplynout z dokazování provedeného v tomto řízení, neboť Nejvyšší soud ČR je vázán skutkovými zjištěními, která učinil na základě provedeného dokazování odvolací soud. V průběhu řízení však nebyla prokázána vědomost žalovaného o tom, že může získat bezdůvodné obohacení, a že s tímto následkem svého jednání byl srozuměn. Z dokazování naopak vyplynulo, že po uzavření smlouvy a vložení finančních prostředků žalobkyní na účet žalovaného, vyplatil žalovaný žalobkyni úroky z jejího vkladu. Nelze akceptovat názor dovolatelky, že úmysl bezdůvodně se obohatit lze dovodit již z toho, že činnost žalovaného je podle platné právní úpravy zakázaná“.*

Finanční arbitr setrvává na závěru, že v řízení nezjistil, že by se Instituce nechovala v souladu se smlouvou, kterou považovala za platnou, nebo že by nebyla připravena Navrhovateli plnit v případě nastalé pojistné události. Z předložených podkladů nevyplývá, že by Instituce uzavřela úmyslně neplatnou Pojistnou smlouvu, Instituce v řízení argumentovala, že Pojistná smlouva je platná a v uvedeném smyslu k Pojistné smlouvě přistupovala, což dokládá i skutečnost, že při dožití konce sjednané pojistné doby vyplatila Navrhovateli pojistné plnění. Dobrá víra Instituce o tom, že přijaté pojistné je jejím majetkem, tak trvá až do pravomocného rozhodnutí, že Pojistná smlouva je neplatná.

Navrhovatel své tvrzení, že Instituce měla úmysl, ať přímý nebo nepřímý, se bezdůvodně obohatit na úkor Navrhovatele, ničím nedoložil.

Finanční arbitr odmítá jako nedůvodnou námitku Navrhovatele, že úmysl Instituce bezdůvodně se obohatit na úkor Navrhovatele lze dovodit v souvislosti s úředním sdělením České národní banky ze dne 2. 5. 2012 publikovaném dne 14. 5. 2012, když vydané úřední sdělení není způsobilé jakkoli prokázat úmysl Instituce bezdůvodně se obohatit na úkor Navrhovatele. Jak již finanční arbitr vysvětlil v Nálezu, úmyslné jednání by muselo být v konkrétním vztahu Navrhovatele s Institucí v řízení prokázáno, nelze jej pouze dovozovat.

Stejně tak finanční arbitr ani po opakovaném posouzení jednotlivých Navrhovatelem tvrzených důvodů, proč by měla námitka promlčení vznesená Institucí být v rozporu s dobrými mravy, nezjistil, že by v tomto případě nastaly výjimečné okolnosti, které by měly takovou intenzitu, aby zavdaly příčinu k odepření práva vznést námitku promlčení.

K námitce Navrhovatele, že v případě uplatnění námitky promlčení by Instituce z Pojistné smlouvy dostala více finančních prostředků, než v případě, kdy by Pojistná smlouva byla platná, finanční arbitr odkazuje na závěry Nejvyššího soudu v rozhodnutí ze dne 18. 6. 2008, sp. zn. 33 Odo 918/2006, že *„[c]ílem právní úpravy institutu promlčení v občanskoprávních vztazích je pobízet oprávněný subjekt (věřitele) pod určitou sankcí k tomu, aby vykonal svá práva včas, tj. v přiměřených - promlčecích - dobách u soudu a tak, aby donekonečna (a tedy neúnosně) nemohl oddalovat požadavek splnění od povinného subjektu (dlužníka). Smyslem institutu promlčení je čelit vzniku a existenci dlouhotrvajících práv a povinností provázených často i jejich určitou nejistotou, nejasností a pochybností. Má-li možnost promlčení nároku plnit pobídkovou funkci vůči věřiteli, pak zároveň přispívá k tomu, aby dlužník nebyl po časově neomezenou dobu vystaven ze strany věřitele hrozbě podání úspěšné žaloby.*“

Finanční arbitr zdůrazňuje, že smyslem institutu promlčení je přispět právní jistotě (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3825/2011: *„…neboť institut promlčení přispívající k jistotě v právních vztazích je institutem zákonným, a tedy použitelným ve vztahu k jakémukoliv právu, které se podle zákona promlčuje*“).

Promlčení tedy slouží v dlouhodobých smluvních vztazích právní jistotě, mimo jiné tím, že brání tomu, aby bylo ekonomicky velmi výhodné platnost smluvního vztahu zpochybnit.

Navrhovatel je tou stranou, která se dovolává určení neplatnosti Pojistné smlouvy a vydání bezdůvodného obohacení, nikoli Instituce. Je tedy na Navrhovateli, aby zvážil, zda je pro něj ekonomicky příznivé domáhat se vyslovení neplatnosti Pojistné smlouvy a vydání bezdůvodného obohacení.

Ustanovení § 8 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi sice stanoví, že *„[ř]ízení se zahajuje na návrh navrhovatele*“, nicméně žádné ustanovení zákona o finančním arbitrovi neukládá, že výsledek musí být pro navrhovatele příznivý, ba naopak podle § 12 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi *„[a]rbitr je povinen rozhodovat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu s tímto zákonem a zvláštními právními předpisy*“, tudíž výsledek řízení pro navrhovatele může být i negativní (např. navrhovatel obdrží méně, než instituce nabízela smírně, navrhovatel obdrží z titulu bezdůvodného obohacení nižší částku, než kolik by činilo odkupné, kdyby pojistná smlouva byla platná atd.).

Finanční arbitr uzavírá, že na základě shromážděných podkladů nezjistil, že by Instituce vznesla námitku promlčení za jiným účelem, než jako obranu proti uplatněnému nároku a v podrobnostech odkazuje na argumentaci v kapitole 5.8 Nálezu.

5.4 K vydání bezdůvodného obohacení a námitka promlčení nároků Instituce

Podle § 451 starého občanského zákoníku platí, „*(1) Kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat. (2) Bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů.*“

Podle § 457 starého občanského zákoníku platí, že „*[j]e-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal.*“

Finanční arbitr zjistil, že Instituce se na úkor Navrhovatele bezdůvodně obohatila přijatým pojistným a Navrhovatel na úkor Instituce pojistným plněním, které mu Instituce vyplatila při dožití konce sjednané pojistné doby.

Ze shromážděných podkladů vyplývá, že

a) Navrhovatel na základě Pojistné smlouvy uhradil Instituci celkové pojistné ve výši 132.000 Kč, a to dne 6. 12. 2011 částku 60.000 Kč, dne 15. 11. 2012 částku 60.000 Kč, dne 14. 11. 2013 částku 6.000 Kč, dne 13. 11. 2014 částku 6.000 Kč *(zjištěno z výpisu zaplaceného pojistného předloženého Navrhovatelem i Institucí)*;

b) pojištění založené Pojistnou smlouvou zaniklo dožitím konce sjednané pojistné doby dne 31. 10. 2015 a Instituce dne 11. 2. 2016 vyplatila Navrhovateli pojistné plnění ve výši 60.880 Kč *(zjištěno z vyjádření Instituce k předmětu sporu, z žádosti Navrhovatele o výplatu pojistného plnění ze dne 2. 2. 2016 předložené Institucí dne 27. 9. 2017, Navrhovatel částku vyplaceného plnění potvrdil ve vyjádření ze dne 24. 10. 2017)*.

Protože finanční arbitr posoudil námitku promlčení vznesenou Institucí jako důvodnou a protože současně nezjistil, že by se Navrhovatel o bezdůvodném obohacení Instituce dozvěděl dříve než v roce 2015, aplikoval v daném případě objektivní tříletou promlčecí dobu na právo Navrhovatele na vydání bezdůvodného obohacení a zjistil, že nepromlčené je pojistné uhrazené ode dne 26. 7. 2013 (tj. tři roky před zahájením řízení před finančním arbitrem) do konce pojištění ve výši 12.000 Kč.

Finanční arbitr musel nově posoudit námitku promlčení vůči plnění, které Instituce poskytla na základě neplatné Pojistné smlouvy Navrhovateli, kterou v námitkovém řízení vznesl Navrhovatel, a posoudil ji jako důvodnou (Instituce byla s námitkou promlčení vznesenou Navrhovatelem seznámena dne 16. 7. 2018, kdy jí byly doručeny podané Námitky).

Finanční arbitr považuje vznesení námitky promlčení v odvolacím řízení za přípustné za předpokladu, že závěry o promlčení práva vyplývají ze skutečností, jež vyšly najevo nebo byly zjištěny v prvoinstančním řízení (srov. závěry Nejvyššího soudu např. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007, rozsudku ze dne 24. 3. 2004, sp. zn. 32 Odo 917/2003 nebo v usnesení ze dne 25. 1. 2006, sp. zn. 32 Odo 364/2005).

Návrh na zahájení řízení podal Navrhovatel k finančnímu arbitrovi dne 26. 7. 2016. Podáním návrhu na zahájení řízení před finančním arbitrem se Navrhovateli podle § 8 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi ve spojení s § 112 starého občanského zákoníku, že „*[u]platní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje nebo je-li ohledně jeho práva zahájena mediace podle zákona o mediaci, promlčecí doba neběží od tohoto uplatnění po dobu řízení nebo od tohoto zahájení po dobu mediace. To platí i o právu, které bylo pravomocně přiznáno a pro které byl u soudu nebo u jiného příslušného orgánu navržen výkon rozhodnutí*“, staví promlčecí doba práva na vydání bezdůvodného obohacení.

Ke stavení promlčecí doby dochází pouze přímým uplatněním práva, jež se promlčuje; v tomto případě vystupuje Navrhovatel jako věřitel z bezdůvodného obohacení Instituce ve vztahu k pojistnému placenému na základě neplatné Pojistné smlouvy a Instituce vystupuje jako věřitel ve vztahu k Navrhovateli poskytnutému pojistnému plnění. Jak vyplývá z § 8 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi, řízení před finančním arbitrem může zahájit, a vyvolat tak účinky zahájení řízení podle § 8 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi pouze Navrhovatel. Jinak řečeno promlčecí doba se zahájením řízení Instituci nestaví. To však nebrání Instituci bránit se do výše nároku uplatněného Navrhovatelem kompenzační námitkou (námitkou započtení) ve vztahu k plněním, které Navrhovateli na základě Pojistné smlouvy poskytla.

Jak dovodil Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 25 Cdo 874/2005: „*Věřitel může uplatnit své právo proti dlužníkovi u soudu nejen podáním žaloby na plnění (§ 79 o. s. ř.), ale v řízení vedeném dlužníkem proti němu i podáním vzájemné žaloby (§ 97 odst. 1 o. s. ř.) a rovněž tzv. kompenzační námitkou, tedy projevem, jímž uplatňuje svou pohledávku k započtení proti pohledávce žalobce (§ 98 o. s. ř.). Od okamžiku, kdy bylo právo takto v řízení uplatněno, promlčecí doba až do skončení řízení neběží; po jeho skončení pak její běh pokračuje*“, promlčecí doba se může věřiteli stavět i uplatněním kompenzační námitky. Instituce však v řízení kompenzační námitku vůči Navrhovateli neuplatnila, a tak ani tímto úkonem nezastavila běh promlčecí doby svého práva na vydání bezdůvodného obohacení.

Finanční arbitr zjistil, že se ke dni vydání tohoto rozhodnutí *(Instituce neučinila žádný úkon, kterým by zastavila běh promlčecí doby práva na vydání bezdůvodného obohacení v souvislosti s Pojistnou smlouvou – poznámka finančního arbitra)* promlčelo právo Instituce na vydání bezdůvodného obohacení (vyplacené pojistné plnění) v souvislosti s Pojistnou smlouvou, protože pojistné plnění Instituce vyplatila dne 11. 2. 2016 a podle § 107 odst. 2 starého občanského zákoníku tak promlčecí doba k tomuto poskytnutému plnění uplynula za tři roky od jeho vyplacení, tj. dne 11. 2. 2019 (finanční arbitr nezjistil důvody pro použití dvouleté subjektivní promlčecí doby ani pro použití desetileté objektivní promlčecí doby ve smyslu § 107 starého občanského zákoníku) a finanční arbitr tak toto promlčené plnění nemůže zúčtovat s nepromlčeným pojistným. Finanční arbitr současně nezjistil, že by námitka promlčení vznesená Navrhovatelem v rámci námitkového řízení byla bezdůvodná ve smyslu rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2018, sp. zn. 29 Cdo 2706/2016 nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2836/2015, protože skutkový stav zjištěný v řízení o Nálezu umožňuje najisto postavit délku objektivní promlčecí doby práva Instituce na vydání bezdůvodného obohacení.

Po zohlednění námitky promlčení vznesené Navrhovatelem v námitkovém řízení, finanční arbitr mění své závěry z Nálezu ve smyslu, že Instituce je povinna vydat Navrhovateli bezdůvodné obohacení ve výši 12.000 Kč, která odpovídá nepromlčenému pojistnému zaplacenému Navrhovatelem Instituci na základě neplatné Pojistné smlouvy.

K argumentaci Navrhovatele, že finanční arbitr chybně aplikuje námitku promlčení před zúčtováním veškerých plnění stran neplatné smlouvy ve smyslu § 457 starého občanského zákoníku, finanční arbitr odkazuje např. na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2007, sp. zn. 33 Odo 791/2005, které potvrzuje, že právo na vydání bezdůvodného obohacení (resp. povinnost k vydání bezdůvodného obohacení) vzniká oběma stranám neplatné smlouvy a okamžik ke kterému se staví běh promlčecí doby práva na vydání bezdůvodného obohacení, se posoudí podle § 112 starého občanského zákoníku: „*Podle § 112 obč. zák. nastává stavení promlčecí doby, je-li v promlčecí době (t.j. nejpozději v její poslední den) uplatněno právo u soudu anebo u jiného příslušného orgánu. K uplatnění práva u soudu přitom dochází většinou žalobou na plnění podle § 79 odst. 1 a § 80 písm. b) o. s. ř., popř. vzájemnou žalobou podle § 97 odst. 1 o. s. ř. či projevem žalovaného směřujícím k uplatnění pohledávky k započtení vůči žalobci ve smyslu § 98 o. s. ř. Protože vzájemná žaloba je rovněž žalobou, platí pro ni vše, co občanský soudní řád spojuje s tímto procesním úkonem (zejména v § 79 až § 83 o. s. ř.). S podáním vzájemné žaloby jsou proto spojeny také hmotněprávní účinky zahájení řízení, včetně stavení běhu promlčecích dob,*

ledaže zákon stanoví jinak. V občanskoprávních vztazích ke stavení promlčecí doby dochází zásadně dnem podání vzájemné žaloby u soudu, na rozdíl od obchodních věcí, kde platí speciální úprava obsažená v § 404 odst. 1 obch. zák. (k tomu srovnej usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. června 2007, sp. zn. 33 Odo 611/2005). Podle § 457 obč. zák. je-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal. Ze zákona tak vzniká synallagmatický závazek, v němž je povinnost obou stran k plnění na sebe vzájemně vázána. Každému z účastníků zrušené nebo neplatné smlouvy se tak zakládá právo na vydání toho, co druhé smluvní straně poskytl a povinnost vrátit plnění, které sám podle takové smlouvy obdržel. Občanský zákoník pro tento případ nemá samostatnou úpravu otázky promlčení ani stavení promlčecí doby tohoto synallagmatického závazku; proto se použijí ustanovení § 107 obč. zák. a § 112 obč. zák. […] Podle § 107 odst. 3 obč. zák. platí, že jsou-li účastníci neplatné nebo zrušené smlouvy povinni vzájemně si vrátit vše, co podle ní dostali, přihlédne soud k námitce promlčení jen tehdy, jestliže by i druhý účastník mohl promlčení namítat. Toto ustanovení tak míří pouze na ty případy synallagmatických závazků, kdy na jedné straně stojí právo, které se promlčuje, a na druhé straně právo nepromlčitelné, tedy případy, kdy oproti sobě stojí právo na vydání peněžitého plnění vůči vlastnickému právu, tedy jedinému majetkovému právu, které se podle občanského zákoníku nepromlčuje (s výjimkou práv z vkladů na vkladních knížkách po dobu trvání vkladového vztahu - § 100 odst. 3 obč. zák.). Na základě neplatné smlouvy o nájmu nebytových prostor ze dne 21. 1. 1991 se žalobkyni dostalo finančního plnění a žalovaná získala možnost užívat její nemovitost. Nebylo však namístě aplikovat § 107 odst. 3 obč. zák., jelikož v dané věci stojí proti sobě dvě práva na peněžité plnění, tedy dvě promlčitelná práva. Na straně žalované je to právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení ve výši finanční částky poskytnuté žalobkyni žalovanou na nájemné, na straně žalobkyně právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení spočívající v náhradě za užívání nemovitosti žalovanou (srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. ledna 2003, sp. zn. 33 Odo 773/2002 a usnesení ze dne 13. prosince 2005, sp. zn. 29 Odo 951/2003).“

Z citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu Navrhovatelem navrhovaný způsob vzájemného vypořádání vztahů z neplatné smlouvy nevyplývá, naopak výslovně potvrzuje, že oběma smluvním stranám vzniká právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení ve výši finanční částky poskytnuté druhé smluvní straně na základě neplatné smlouvy. V případě peněžitých plnění se jedná o dvě promlčitelná práva, a proto není na místě ani aplikace § 107 odst. 3 starého občanského zákoníku. Výše citované rozhodnutí potvrzuje, že starý občanský zákoník nemá speciální úpravu promlčení pro případ neplatnosti smlouvy, proto se na bezdůvodná obohacení vzniklá z titulu neplatné smlouvy použije ustanovení § 107 starého občanského zákoníku a na okamžik stavení promlčecí doby § 112 starého občanského zákoníku.

Starý občanský zákoník ani s ním související soudní judikatura (např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2373/2007) jakkoliv nevylučuje aplikaci promlčení při zúčtování podle § 457 starého občanského zákoníku. Starý občanský zákoník a s ním spojená judikatura (např. rozhodnutí Nejvyššího soudu 28 Cdo 2327/2016) vylučuje při zúčtování námitku promlčení pouze ve vztahu k vlastnickému právu podle § 107 odst. 3 starého občanského zákoníku.

Pokud by finanční arbitr postupoval tak jak navrhuje Navrhovatel, popřel by smysl a účel institutu promlčení práva - který má věřitele motivovat uplatnit svá práva včas a nedůvodně nenavodit stav nejistoty po mnoha letech – a zejména pak skutečnost, že jednotlivá (opakující se) plnění se promlčují v samostatných lhůtách. Navrhovatelem požadovaným postupem by došlo k nedobrovolnému faktickému „plnění“ na již promlčený dluh - v situaci, kdy smluvní strana namítla promlčení a finanční arbitr nemůže ze zákona promlčené právo přiznat (§ 100 odst. 1 starého občanského zákoníku). Dlužník jistě může plnit na již promlčený dluh, neboť ten sám o sobě svým promlčením nezaniká, avšak může tak učinit

pouze sám a dobrovolně - ani finanční arbitr mu nemůže autoritativně uložit povinnost plnit nevymahatelný dluh.

Výše uvedené závěry finančního arbitra není způsobilé změnit ani stanovisko JUDr. Ivany Janů v rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 10. 10. 2007, sp. zn. I. ÚS 383/05, na které Navrhovatel odkazuje, neboť toto stanovisko na uvedený případ nedopadá, pouze konstatuje, že pokud došlo ke vzájemnému plnění stran závazku, je na místě pro případ vydání bezdůvodného obohacení aplikovat ustanovení § 457 starého občanského zákoníku.

Na tomto závěru proto nemůže nic změnit fakt, že finanční arbitr provádí zúčtování sám z úřední povinnosti, tedy aniž by se Instituce musela domáhat vrácení svého plnění na neplatnou smlouvu. Finanční arbitr nemůže Instituci autoritativně uložit povinnost plnit na dluh, který je nevymahatelný.

Finanční arbitr tak v Nálezu a potažmo i v rozhodnutí o námitkách rozhodl věcně správně, když při vypořádání vztahů z neplatné Pojistné smlouvy zohlednil námitku promlčení vznesenou Institucí a v námitkovém řízení nově zohledňuje i námitku promlčení, kterou v Námitkách vznesl Navrhovatel.

5.5 K úrokům z prodlení

Podle § 517 odst. 2 starého občanského zákoníku platí, že *„[j]de-li o prodlení s plněním peněžitého dluhu, má věřitel právo požadovat od dlužníka vedle plnění úroky z prodlení, není-li podle tohoto zákona povinen platit poplatek z prodlení; výši úroků z prodlení a poplatku z prodlení stanoví prováděcí předpis“.*

Právo požadovat úroky z prodlení vyplývá přímo ze zákona a jediným předpokladem, který pro vznik tohoto práva starý občanský zákoník v § 517 odst. 1 vyžaduje, je, aby byl dlužník s plněním svého dluhu v prodlení, protože platí, že *„[d]lužník, který svůj dluh řádně a včas nesplní, je v prodlení*“.

Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99, dovodil, že „*[b]ezdůvodné obohacení tedy představuje závazkový právní vztah, z nějž pohledávka vzniká tomu, na jehož úkor se jiný bezdůvodně obohatil, a dluh tomu, kdo obohacení získal. Jestliže tento dluh (povinnost vydat bezdůvodné obohacení) nespočívá v povinnosti vydat věc, nýbrž v povinnosti platební, je nepochybné, že jde o dluh peněžitý, s jehož řádným a včasným nesplněním spojuje ustanovení § 517 obč. zák. nepříznivý důsledek vzniku prodlení na straně dlužníka s právem věřitele požadovat vedle plnění i úroky z prodlení.“*

K otázce splatnosti bezdůvodného obohacení zaujímá Nejvyšší soud konstantní stanovisko, že *„bezdůvodné obohacení představuje závazkový právní vztah, z nějž pohledávka vzniká tomu, na jehož úkor se jiný bezdůvodně obohatil, a dluh tomu, kdo obohacení získal, přičemž bezdůvodné obohacení patří mezi nároky, u nichž není zákonnou úpravou stanovena splatnost pohledávek vzniklých z tohoto právního titulu, doba plnění je u nich obvykle vázána na výzvu věřitele podle § 563 obč. zák., teprve výzvou k plnění se dluh stává splatným a dlužník je povinen splnit dluh prvního dne poté, kdy byl o plnění věřitelem požádán“* (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 4. 2010, sp. zn. 28 Cdo 4260/2009).

Jelikož úroky z prodlení jsou podle § 121 odst. 3 starého občanského zákoníku příslušenstvím pohledávky, mají akcesorickou povahu a sledují tedy osud hlavní pohledávky. Právní vztah z úroků z prodlení je zároveň vedlejším (akcesorickým) závazkovým vztahem, neboť pojmově může vzniknout jen tehdy, pokud byl založen hlavní závazkový vztah, od kterého se vztah z úroků odvíjí. V projednaném případě to znamená, že promlčení části nároku má vliv na právo na úroky z prodlení. Judikatura Nejvyššího soudu k této otázce zaujímá stejné stanovisko: *„Povinnost platit úroky a úroky z prodlení nemůže trvat déle, než trvá závazek hlavní. Splněním dluhu (závazku) nebo jeho zánikem z jiného důvodu zaniká (končí) také povinnost platit úroky a úroky z prodlení jako vedlejší (akcesorický) závazkový právní vztah; zůstává tu jen povinnost zaplatit dospělé úroky a úroky z prodlení. Dojde-li*

k promlčení hlavního závazkového právního vztahu, nemůže se takový právní následek uplynutí času nevztahovat k závazku vedlejšímu (akcesorickému). I když promlčení úroků běží (může běžet) samostatně, je - jak vyplývá z výše uvedeného - nepochybné, že se promlčí, dojde-li k promlčení závazku dlužníka vrátit z důvodu úvěru poskytnuté peněžní prostředky, ledaže by byla jen ohledně nich promlčecí doba stavena nebo přetržena" (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. 21 Cdo 761/2007).

Povinnost Instituce platit úroky z prodlení se tak může vztahovat jen k nepromlčené části bezdůvodného obohacení.

Finanční arbitr zjistil, že Navrhovatel se výzvou k nápravě ze dne 27. 4. 2016 po Instituci domáhal *„vydání bezdůvodného obohacení ve výši 132.000,- Kč…a dále zaplacení nákladů právního zastoupení ve výši 13.360,- Kč na účet právního zástupce…to vše do 30 ti dnů od doručení tohoto podání".* Instituce na výzvu odpověděla dopisem datovaným ke dni 27. 5. 2016, ve kterém nabídla Navrhovateli vyplatit částku 49.929 Kč a náklady právního zastoupení ve výši 6.800 Kč (tedy částku v celkové výši 56.729 Kč).

Instituce tak již v květnu roku 2016 nabízela Navrhovateli dohodu o narovnání sporných práv, podle které by se zavázala vyplatit Navrhovateli vyšší částku, než jakou mu finanční arbitr přiznává nálezem, resp. rozhodnutím o námitkách. Navrhovatel dohodu o narovnání odmítl uzavřít.

Podle § 522 starého občanského zákoníku platí, že *„[v]ěřitel je v prodlení, jestliže nepřijal řádně nabídnuté plnění nebo neposkytl v době plnění součinnost potřebnou ke splnění dluhu. V takových případech je věřitel zejména povinen nahradit dlužníkovi náklady, které mu tím vznikly. Dále na něj přechází nebezpečí nahodilé zkázy věci. Kromě toho je dlužník oprávněn žádat od věřitele náhradu jiných škod způsobených mu prodlením, lze-li věřiteli přičítat zavinění.*"

Podle § 523 starého občanského zákoníku platí, že *„[z]a dobu věřitelova prodlení není dlužník povinen platit úroky.*"

Finanční arbitr má tedy za to, že Navrhovateli nepřísluší úroky z prodlení z částky 12.000 Kč, tedy z nepromlčeného pojistného, protože tuto částku (resp. částku mnohem vyšší) mohl Navrhovatel obdržet již v květnu roku 2016, kdyby Instituci poskytl součinnost v souvislosti s nabízenou dohodou o narovnání.

Protože neplatnost pojistné smlouvy má důsledky nejen inter partes, ale pokud byla pojistná smlouva vindikována nebo daňově uznatelná, tak i na další subjekty, považuje finanční arbitr podepsání dohody o narovnání za poskytování součinnosti věřitele, neboť jestliže je mezi stranami spor o platnost Pojistné smlouvy, je potřeba upravit situaci ohledně Pojistné smlouvy tak, aby nevznikla v budoucnu žádná další nejistota.

Finanční arbitr současně nepovažuje jednání Navrhovatele, který vyzval Instituci k vrácení celého zaplaceného pojistného (ve výši 132.000 Kč) z důvodu neplatnosti smlouvy, aniž by sám vyjádřil ochotu k vrácení plnění, které od Instituce na základě neplatné smlouvy obdržel, tedy k vrácení pojistného plnění, které mu Instituce vyplatila dne 11. 2. 2016 ve výši 60.880 Kč, za jednání poctivé (srov. § 6 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů), protože Navrhovatel tímto přípisem de facto vyjádřil úmysl bezdůvodně se obohatit o částku vyplaceného pojistného plnění a nadto i z této částky v podaném návrhu na zahájení řízení požadoval zaplacení úroků z prodlení, ačkoliv povinností Navrhovatele, který se domáhá vydání bezdůvodného obohacení z neplatné pojistné smlouvy je deklarovat připravenost vrátit druhé smluvní straně, co sám obdržel (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 52/2002: *„ustanovení § 457 obč. zák. upravuje (oproti dalším skutkovým podstatám bezdůvodného obohacení) povinnosti účastníků, kteří si navzájem plnili na základě neplatné nebo zrušené smlouvy, zvláštním způsobem; totiž tak, že požadavek jedné smluvní strany, aby jí bylo druhou smluvní stranou vráceno plnění, jež jí poskytla, může uspět, jen je-li žadatelem navenek deklarována i připravenost vrátit to, co na základě takové smlouvy obdržel od druhé smluvní*

strany on sám (jde-li o žalobu, musí se uvedený závazek promítnout i do znění tzv. žalobního petitu)").

Finanční arbitr poukazuje na skutečnost, že i na právo na úroky z prodlení se vztahuje § 3 odst. 1 starého občanského zákoníku, který stanoví, že *„[v]ýkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.*"

S ohledem na výše uvedené finanční arbitr nepřiznává Navrhovateli úroky z prodlení z částky 12.000 Kč, kterou je Instituce na základě neplatné Pojistné smlouvy povinna vydat Navrhovateli, protože Navrhovatel byl sám v prodlení s přijetím plnění od Instituce, když Instituci neposkytl součinnost v souvislosti s nabízenou dohodou o narovnání, která převyšovala částku, kterou finanční arbitr přiznává Navrhovateli nálezem, a následně v podaném návrhu požadoval veškeré zaplacené pojistné včetně úroku z prodlení bez zohlednění plnění, které obdržel od Instituce.

6. <u>K výroku rozhodnutí o námitkách</u>

Finanční arbitr nezjistil, že by ve věci rozhodl Nálezem věcně nesprávně, ani že by Nález a řízení, které mu předcházelo, bylo v rozporu s právními předpisy.

Protože Navrhovatel vzal podaný návrh v námitkovém řízení částečně zpět, musel finanční arbitr tuto dispozici s předmětem sporu ve výroku Nálezu zohlednit, a proto mění výrokovou část Nálezu. Podle § 14 odst. 1 písm. c) zákona o finančním arbitrovi platí, že finanční arbitr usnesením řízení zastaví, jestliže navrhovatel vzal svůj návrh zpět. Finanční arbitr proto ve výroku I. Nálezu rozhodl o zastavení řízení v části o zaplacení částky ve výši 60.880 Kč se zákonným úrokem z prodlení, která odpovídá tomu, že Navrhovatel „*nově požaduje zaplacení částky 71.120,- Kč, která odpovídá rozdílu zaplaceného pojistného ve výši 132.000,- Kč a vyplacenému pojistnému plnění ve výši 60.880,- Kč*".

Navrhovatel v námitkovém řízení nově vznesl námitku promlčení k plnění, které mu vyplatila Instituce na základě Pojistné smlouvy, a protože ji finanční arbitr posoudil jako důvodnou, výrokem II. Nálezu uložil Instituci povinnost vydat Navrhovateli nepromlčené pojistné z titulu bezdůvodného obohacení z neplatné Pojistné smlouvy ve výši 12.000 Kč. Finanční arbitr nezjistil, že by Navrhovateli svědčil nárok na úroky z prodlení, protože Navrhovatel byl sám v prodlení s přijetím plnění od Instituce. Finanční arbitr nezjistil ani právní zájem na určení neplatnosti Pojistné smlouvy ve výroku nálezu, když pojištění již skončilo a Navrhovatel není povinen dále hradit pojistné. Proto ve zbývající části finanční arbitr návrh výrokem III. Nálezu zamítl.

Podle § 17a zákona o finančním arbitrovi platí, že *„[v] nálezu, jímž arbitr vyhovuje, byť i jen zčásti, návrhu navrhovatele, uloží současně instituci povinnost zaplatit sankci ve výši 10 % z částky, kterou je instituce podle nálezu povinna zaplatit navrhovateli, nejméně však 15 000 Kč. Zaplacení 15 000 Kč uloží i v případech, kdy předmětem sporu není peněžitá částka. Sankce je příjmem státního rozpočtu."* V tomto případě je Instituce povinna zaplatit sankci ve výši 15.000 Kč, protože 10 % z částky, kterou finanční arbitr Navrhovateli přiznal, nepřekračuje minimální sazbu sankce podle § 17a zákona o finančním arbitrovi ve výši 15.000 Kč. Sankce je příjmem státního rozpočtu a Instituce je povinna ji zaplatit ve lhůtě a způsobem uvedeným ve výroku IV. nálezu. Finanční arbitr tak postupoval v souladu s § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi, který mu umožňuje napadený nález pouze potvrdit nebo změnit a nikoliv, jak umožňuje správní řád v § 90 odst. 1 písm. b) a písm. c) správního řádu věc vrátit k novému projednání orgánu, který rozhodnutí vydal; za situace, kdy je účastníku řízení ukládaná povinnost a rozhodnutí o námitkách je konečné.

Na základě výše uvedených skutečností rozhodl finanční arbitr tak, jak je uvedeno ve výroku tohoto rozhodnutí.

Poučení:

Rozhodnutí o námitkách je podle § 16 odst. 4 zákona o finančním arbitrovi konečné. Podle § 17 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi doručený nález, který již nelze napadnout námitkami, je v právní moci (*v případě, že bylo vydáno rozhodnutí o námitkách, nabývá nález právní moci dnem doručení rozhodnutí o námitkách – pozn. finančního arbitra*).

Podle § 244 odst. 1 občanského soudního řádu rozhodl-li správní orgán podle zvláštního zákona o sporu a nabylo-li rozhodnutí správního orgánu právní moci, může být tatáž věc projednána na návrh v občanském soudním řízení. Podle § 247 odst. 1 občanského soudního řádu musí být žaloba podána ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí správního orgánu.

Mgr. Monika Nedelková
finanční arbitr

Doručuje se
Navrhovatel – datová schránka zástupce 28egghh
Instituce – datová schránka v93dkf5